

CAPUT XII.

TRES DIVINAS PERSONAS VERE, AC PROPRIE ESSE ET DICI UNUM DEUM PROPTER ESSENTIÆ UNITATEM.

1. *Prima sententia.*—Veritas hæc videri potest in superioribus satis declarata et comprobata: nihilominus tamen hoc loco ex professo tractanda est, tum ad refellendas nonnullas falsas theologorum sententias, tum etiam, ut ex propriis principiis jam demonstratis, illam ostendamus. Est enim hæc veluti conclusio in hoc libro præcipue intenta. Dixerunt ergo aliqui, quod, licet propter Ecclesiæ usum, et propter vitandas hæreses, ita loquendum sit, ut tres personæ simpliciter dicantur unus Deus, nihilominus, re ipsa spectata, non esse illam omnino propriam unitatem et ablata suspicione erroris potuisse alium modum loquendi introduci. Ita Marsilius, in 1, quæst. 5, art. 3, ad 4 et 5, et Petrus de Aliaco, in 1, quæst. 3, circa finem, et quæst. 5, per totam. Afferuntque illud Geneseos. *Creavit Deus cælum et terram.* Ubi Hebraica lectio habet *Creavit Dii*, quod dictum putant propter unitatem naturæ et Trinitatem personarum. Ita enim ibi exponunt Lyranus Burgensis et alii, quos refert, et sequitur Galatinus, lib. 2, de Arcanis, cap. 9, et Catherinus, lib. 4, contra Cajetanum putat esse certum sensum; quam etiam theologi cum Magistro, in 1, distinct. 2, sequuntur. Nec discordat D. Thomas, 1 part., quæst. 39, art. 3, ubi ait, linguam Hebræam juxta suum usum admittere illam locutionem, non tamen Latinam. Ex quo videtur sequi, re ipsa spectata, non esse impropiam locutionem illam, sed solum propter usum non admitti. Et confirmatur, nam Deus est habens Deitatem, sed in Trinitate sunt tres habentes Deitatem, ergo dici possunt tres dii.

2. *Secunda opinio.*—Secunda sententia referri potest, afferens tres personas vere, et proprie esse unum Deum ratione unius subsistentis communiter in Deitate: ablata vero subsistentia communi non posse tres personas dici proprie et simpliciter unum Deum. Sumitur ex Cajetano, 3 part., quæst. 3, art. 6, et Durando, in 3, dist. 1, quæst. 3, circa finem, Richardo, art. 1, quæst. 5. Ratio est, quia posita subsistentia communi, hoc subsistens in Deitate est hic Deus, qui proprie dicitur esse Pater, Filius et Spiritus sanctus. Ablata vero illa subsistentia, non potest designari in concreto unus numero Deus, qui sit tres personæ.

3. Nihilominus certa fides est, tres personas vere esse ac proprie dici unum DEUM, et nullo modo dici posse, esse plures Deos. Hoc est veluti primum fidei fundamentum, in quo sicut non potest esse falsitas, ita neque admitti potest improprietas locutionis, quæ parum distat a falsitate. Unde cum fides magis sit de rebus quam de vocibus, ante omnia fatendum est, in re ipsa tantum esse unum Deum, ut docet Scriptura sacra. Et ita Patres omnes hoc supponunt tanquam primum fundamentum hujus materiæ, ut patet ex Concilio Lateranensi, in capite *Firmiter*, et capite *Damnamus*, et ex Concilio Florentino et Toletano, sæpe citatis, et Augustino 7, de Trinitate, cap. 4, Ambrosio 1, de Fide, cap. 1 et 2, et aliis statim referendis. Quia vero doctrina fidei etiam complectitur voces et modos loquendi in ordine ad res divinas explicandas, et vitanda pericula errorum, ideo etiam fatendum est, illam locutionem esse omnino propriam. Tum quia unitas Dei est in se omnino vera et propria: tum etiam quia alias negativa propositio esset magis propria, scilicet, tres personas non esse unum Deum, ac proinde potius esse dicendos plures Deos, quia inter contradictoria non est medium. Hæc autem absurda sunt et hæretica: est ergo et vera et propria illa unitas et illa locutio.

4. Secundo dicendum est, quamvis posita subsistentia essentiali clarior sit illa locutio, nihilominus, veritatem et proprietatem ejus non esse ad illam opinionem limitandam, quia veritas fidei non pendet ex theologorum opinionibus. Unde sancti Patres unitatem naturæ docent sufficere ad unitatem Dei. Sic Ambrosius supra: *Pater et Filius unum sunt, non confusione personæ, sed unitate naturæ.* Et optime Fulgentius, lib. de Fide ad Petrum, c. 1: *Unum recte credimus et dicimus Deum, quia una prorsus aternitas, una immensitas, et una naturaliter est trium personarum Divinitas:* Et multa habet in eadem sententiam Sophronius in sua Epist., act. 11, 6 Synodi. Docet etiam Concilium Florentinum, Patrem et Filium esse unum principium Spiritus sancti, et non plura: quod non fundatur in aliqua subsistentia communi, ut infra ostendam, sed in unitate amoris et voluntatis. Sic etiam, licet tres personæ immediate assumerent unam humanitatem, essent unus homo, et non propter subsistentiam communem, ut latius in 3 p., tom. 1, disp. 13, sect. 3. Ratio vero est ex dictis in superiori libro sumenda. Quia ad unitatem nominis substantivi sufficit unitas formæ, seu naturæ, illam enim significat formaliter per modum per se

stantis, et ideo si illa una sit, unum est substantivum per illam constitutum, etiamsi modi per se essendi plures sint. Deus autem hac voce substantive significatur, et hæc est propria, et primaria significatio illius vocis ex primæva sua significatione, et non ex aliqua usus accommodatione, ergo unitas Divinitatis sufficit ad veram et propriam unitatem Dei, quidquid sit de absoluta subsistentia.

5. Quapropter, si juxta linguam Hebræam licitum erat ut illa plurali locutione cum proprietate, sumebatur illa vox Dii, magis in vi nominis adjectivi quam substantivi. Verisimilius autem mihi est, non fuisse talem usum proprium in illa lingua, cum in ea constantissime doceatur semper unitas Dei, ubicumque est proprius sermo de illo. Unde, ubi reperitur illud plurale *dii*, attributum vero Deo, non sumitur proprie ad significandam pluralitatem Deorum, sed metaphorice ad significandam auctoritatem, ut notavit Cajetanus, Genes. 1, et Abulensis, in opusc. de Trinit. Confirmatio autem primæ sententiæ difficultatem non habet, quia habens Deitatem significat adjective, et ex parte admittit pluralem locutionem, quia sunt plures habentes Deitatem, qui nihilominus sunt unus Deus et non plures. De fundamento autem alterius opinionis in capite quarto-decimo dicemus.

CAPUT XIII.

EXPLICANTUR VARI MODI LOQUENDI DE UNITATE TRIUM PERSONARUM IN ESSE DEI.

1. *Personæ an dicantur esse idem.*—Ex dictis in superiori capite facile intelligi possunt plures propositiones, et varii modi loquendi, de tribus personis, ut sunt unus Deus. Primus est, quo Pater, Filius et Spiritus sanctus dicuntur esse *idem Deus*, vel *idem absolute*. Nam si dicantur *idem* sine ullo addito, erit ambigua locutio, neutraliter vera, masculine falsa. Quia sicut in neutro dici non possunt *aliud*, et *aliud*, ita e converso dici possunt *idem*, quia vero masculine dicuntur *alius* et *alius*, *idem* dici non possunt masculine, quia hæc opposita sunt. Et hoc sensu dixit Guidmundus, in quadam confessione Trinitatis, quæ habetur in sexto tomo Biblioth. *Pater, et Filius sunt idem ipsum, non idem ipse.* Sumitur etiam ex Athanasio, dialog. 3, de Trinit., et Justino in expositione fidei. Qui propterea sentiunt, illam locutionem esse vitandam, vel propter ambiguitatem, vel quia *idem* immediate adjunctum per

sonis sine addito videtur potius masculine sumi.

2. At vero si ei addatur aliquid, erit vera, vel falsa juxta rationem additi. Nam, si personæ dicantur idem suppositum, est falsa, si autem idem Deus, est vera, quia perinde est dicere eundem Deum, ac dicere unum numero Deum. Et eadem ratione vera est hæc locutio. *Pater est idem Deus cum Filio et Spiritu sancto*, sicut Ecclesia de Patre dicit in Præfatione Missæ Trinitatis, et similiter de eodem Patre sæpe dicit: *Qui cum Filio et Spiritu sancto vivit, et regnat.* Sic etiam intelligitur id, quod Ecclesia de Filio dicit: *Tu solus Dominus, tu solus altissimus, Jesu Christe, cum sancto Spiritu in gloria Dei Patris.* Nam quatenus Christus Jesus est idem Deus cum Patre, et Spiritu sancto, eatenus est solus Dominus, solusque altissimus.

3. *Pater est idem Deus, qui est Filius.*—Hinc etiam vera est hæc locutio: *Pater est idem Deus, qui est Filius.* Quamvis de illa aliqui dubitent, ut videre licet in commentariis Boetii, de Trinitate, qui nomine Bedæ habentur in tomo 8 operum ejus. Sed immerito in dubium hoc vocatur. Aliud enim est dicere, Pater est idem, qui Filius, aliud vero est dicere: *est idem Deus, qui Filius.* Prior enim locutio merito negatur ab Athanasio, in dialogo 1, contra Anomæos, et ab Ambrosio 1, de Fide, cap. 2. Quia illud relativum, *Qui*, refert in ea propositione personam Patris, ut talis est. Altera vero locutio vera est, quia in ea immediate refertur Pater, quatenus Deus est, unde, quia Pater, et Filius sunt idem Deus, qui est Pater. Si autem quis enuntiet. *Pater est Deus, et idem Deus est Filius:* videtur esse locutio magis ambigua. Nam cum Pater proxime præcesserit, videtur ipse immediate referri, et ideo negatur in dicto commentario. Tamen cum ex parte prædicati propositionis prioris absolute præcesserit Deus, potest de illo optime intelligi locutio, et identitas, et ita erit propositio vera, et videtur mihi sensus satis accommodatus. Hæc autem locutio, *Deus Pater est Deus Filius*, simpliciter falsa est: nam ratione adjuncti determinatur suppositio ad tales personas, et ideo perinde est, ac si Pater diceretur Filius. Hanc vero locutionem admittunt aliqui Patres; *Pater est idem, quod Filius*, ut videre licet in Ambrosio supra, et Augustino, undecimo, de Civitate, cap. 10. Et ratio patet ex dictis, quia illud relativum neutrum, *quod*, declarat etiam aliud relativum *identitatis* satis in eodem genere usurpari. Ac talia

relativa in neutro posita, identitatem tantum in essentia indicant, ut supra dictum est.

4. *Deus unicus.* — Rursus vero dubitari solet, an personæ, vel simul, vel sigillatim dici possint *Deus unicus*. Nam D. Thomas, 1 part., quæst. 31, art. 4, videtur non admittere hanc locutionem, quod sequitur etiam Bonaventura, in 4, dist. 21, art. 2, quæst. 1, et favet Hilarius 7, de Trinitate, in fine, ubi significat, Deum dicendum non esse unicum. Fundamentum esse potest, quia hæc vos videtur excludere consortium personarum. Illam tamen locutionem admittit Durandus in 4, d. 9, q. 1. Quia non plus significat *unicus*, quam *unus tantum*, nam hoc sensu dicitur unicus Pater, et unica Deitas. Unde quando dicitur unicus Deus, ex vi sermonis illud nomen *unicus* cadit in Deum formaliter, quatenus Deus est, et ideo non excludit consortium personarum, sed Deorum. Atque hoc mihi videtur in rigore verum.

5. *Deus singularis.* — *Non est Deus solitarius.* — *Deus unus non unitus.* — Idemque iudicium est de illa locutione, in qua Deus dicitur singularis: quam etiam Hilarius supra negare videtur, et Leo papa, serm. 2, Pentecost.: *In Deitate (inquit) nec singularitas est, nec diversitas.* Videntur autem sumpsisse singularitatem pro incommunicabilitate. Proprie tamen, et juxta communem usum, singulare universali opponitur et idem significat, quod individuum, et unum numero, quo sensu verissima est illa locutio. Et sic Anselmus, de Incarn. Verbi, cap. 3, tres personas vocat *unum numero Deum*: et Lactantius, lib. 4, cap. 29, circa finem, vocat *singularem Deum*: et Sophronius, in dicta Epistola vocat Deitatis unitatem *singularem*. Magis cavenda est hæc vox *Solitarius*, quia excludere videtur societatem personarum: et ideo illam etiam negat Hilarius supra, et lib. 4, de Trinitate. Et sumitur etiam ex Augustino 6, de Trinitate, cap. 6 et 7. Expressius id tradit Concilium Toletanum, 6, in confessione fidei. Tandem dubitari solet, an tres personæ divinæ dici possunt: *Unitæ in Deitate, vel conjunctæ.* Nam ita videtur loqui Dionysius, cap. 2 et 3, de Divinis nominibus dum nomina essentialia vocat conjuncta: Significat etiam Nazianzenus, oratione 23, Bernardus autem, lib. 5, de Consideratione ad Eugenium, *unus, inquit, non unitus*: et idem habetur nomine Bedæ in dicto commentario. Et sumitur ex Cyrillo cum Concilio Alexandrino, Epistol. 10. Et sine dubio hic posterior loquendi modus est magis proprius: quia unio indicat distinctionem unitorum: et ideo

cum personæ dicuntur unitæ in Deitate, indicatur distinctio inter ipsas et Deitatem. Et hoc maxime intendit Bernardus, nam hunc errorem impugnabat: propriissime ergo dicuntur unum in Deitate. Quod si dicantur unitæ, dicendum est *Deitate*, non *in Deitate*, nec *Deitati*: ut non significetur unio inter personam et Deitatem, et consequenter nec distinctio: sed indicetur unio inter ipsas personas, quæ vere sunt distinctæ et vinculum hujus unionis dicatur esse sola Deitas, quod recte explicatum verum est: quia non per unionem, sed per identitatem cum personis, illas inter se unit.

CAPUT XIV.

PRO QUO SUPPONAT HIC DEUS, CUM DE TRIBUS PERSONIS DICITUR.

1. *Prima opinio.* — Hæc quæstio ex parte videri potest dialectica, tractatur autem a divo Thoma, quæst. 39, et a cæteris theologis, quia necessaria est ad recte loquendum in hoc mysterio: et ideo non debuit omnino prætermitti: breviter autem expediatur. Prima ergo sententia est Deum semper supponere immediate pro personis. Ita sentit Henricus, quodlib. 5, quæst. 8, et fundamentum ejus est, quia nomina concreta semper supponunt immediate pro aliquo supposito: in Deo autem non datur aliquod suppositum præter tres divinas personas, ergo, etc.

2. *Rejicitur.* — Hæc vero sententia sustineri commode non potest, nam multæ sunt locutiones veræ in Trinitate, ad quarum veritatem non sufficit illa suppositio, ut patet de locutionibus sequentibus, una est. Hic *Deus est Trinitas*, quæ de nulla persona verificari potest. Fortasse tamen diceret Henricus verificari de collectione trium personarum. Sed hoc non satisfacit. Nam hic Deus, qui est Trinitas, est etiam Pater, et Filius divisim, seu sigillatim. Idem est de hac locutione: *Hic Deus realiter communis est Patri et Filio, et Spiritui sancto*, quod prædicatum neque alicui personæ, neque omnibus simul attribui potest. Deinde Henricus videtur supponere, non dari in Deo subsistentiam realem et communem, singularem tribus personis: nam illa posita, facile intelligitur, non esse necessarium, ut hic Deus immediate supponat pro supposito, sed pro natura Deitatis subsistente essentialiter. Ac denique illa sententia supposita, non recte infert Henricus, illum esse unicum et universalem supponendi modum, ut declarabitur statim.

3. *Secunda opinio.* — Est ergo secunda opinio, quæ licet neget subsistentiam absolutam, nihilominus dicit *hunc Deum* ex se non supponere immediate pro personis, sed pro concreto, seu individuo Deitatis. Per concretum autem Deitatis intelligunt hujus opinionis auctores hunc Deum, qui includit singularem, seu particularem naturam, non tamen particularem subsistentiam: sed abstracte et indifferenter, quidquid est subsistens in natura tali: Unde licet suppositio illius termini sit particularis ex parte Divinitatis, tamen ex parte subsistentiæ est communis et abstrahens a tribus personis. Et hac ratione dicitur ille terminus non supponere immediate pro personis, sed pro illo concreto: cujus sententiæ fundamentum est, quia non datur subsistentia communis secundum rem, et aliunde ad rationem individui concreti sufficit unitas naturæ. Hæc sententia videtur posse sumi ex Capreolo in 1, dist. 4, quæst. 1, et Torres, quæst. 39, art. 4. Et quidem ablata subsistentia communi, hic dicendi modus est cæteris probabilior, et illo ego usus sum in 3 part., quæst. 24, ad explicandum quo modo Christus in quantum hic homo, fuerit prædestinatus Filius Dei naturalis.

4. *Rejicitur.* — Tamen in præsentī materia, neque est necessarius, quia Divinitas habet particularem subsistentiam realiter communem: neque etiam est sufficiens ad omnes locutiones et suppositiones verificandas, præsertim juxta varias sententias D. Thomæ, ille enim in 1 part., quæst. 39, art. 4, docet in hac propositione, *Deus creat, Deum* non supponere immediate pro personis, sed pro essentia: non potest autem ibi supponere immediate pro concreto Deitatis abstrahente ex parte subsistentiæ a particularibus suppositis solum secundum rationem. Quod probatur ex alia doctrina ejusdem Divi Thomæ, 8 part., quæst. 24, art. 1, ad 3, ubi dicit, illum modum suppositionis habere locum in ordine ad actus mentis, non vero ad actiones reales. Unde cum vera sit illa locutio: *Christus, ut hic homo est prædestinatus Filius Dei*: Hæc tamen est falsa: *Christus, ut hic homo est factus Filius Dei*. Et ratio est, quia actus mentis terminatur ad rationes abstracte conceptas, actiones vero reales exeunt immediate a rebus, prout a parte rei subsistunt. Cum ergo in hac propositione: *Deus creat, realis actio prædicetur, immediate dicitur de particulari re subsistente, et prout in re ipsa subsistens est.*

5. *Tertia opinio.* — *Defenditur.* — Est ergo

tertia opinio, Deum ex se, ac sine restrictione positum supponere immediate pro hoc Deo, præscindendo secundum rationem a personis, non solum secundum rationem subsistentiæ communem per solam abstractionem mentis, sed etiam secundum subsistentiam realem communem. Hæc est sententia Cajetani, 1 part., quæst. 3, art. 3, et 3 part., quæst. 3, ad 3, quam multi vehementer reprobant, quia videtur confundere tres personas in unam, vel quartam tribus adjungere. Sed hæ objectiones frivole sunt. Nam hic Deus pro quo immediate et realiter dicitur supponere *Deus*, non est aliquid distinctum in re a tribus personis, sed ratione tantum, et ideo nulla quaternitas sequitur juxta doctrinam Concilii Lateranensis, in capite *Damnamus*, dicentis, ex personis et essentia, non consurgere quaternitatem, quia in re non distinguuntur. Neque etiam hic Deus est persona, vel suppositum, quia est realiter communis tribus personis. In quo non probamus modum loquendi Cajetani, ut superius attigi, et latius, 3 part., disp. 13, sect. 3. Hæc ergo sententia sic exposita vera est, et sine dubio est D. Thomæ, dicta quæst. 39, art. 4. Eandem indicat Alensis, 1 part., quæst. 10, memb. 3, per totum, et Bonaventura, in 1, dist. 4, art. 1, quæst. 4. Et omnes qui admittunt subsistentiam absolutam, hoc ipsum sentire debent, si consequenter loquantur.

6. *Prima assertio.* — Ut autem tota res melius intelligatur, dicendum imprimis est, Deum ex sua vi, si aliunde non restringatur, vel determinetur, immediate supponere pro hoc subsistente in Divinitate, realiter communi tribus personis. Probatur, quia ille terminus, cum sit concretus ex modo suæ significationis habet supponere pro re subsistente, quatenus vero terminus singularis est, habet etiam supponere pro subsistente singulari, quantum potest: sed potest supponere pro tali subsistente particulari et realiter communi, quia in re ipsa datur: ergo vere pro illo supponit. Quod autem hæc sit suppositio immediata, patet, tum quia illud significatum est maxime adæquatam illius vocis, tum etiam quia nostro modo concipiendi subsistentia communis immediatius convenit divinitati, quam personalis.

7. *Secunda assertio.* — Secundo vero addimus, Deum ex se, si aliunde non restringatur, simul etiam supponere pro personis. Hoc etiam docet D. Thomas, dict. art. 4, et probat ex modo significandi termini concreti: significat enim naturam ut in habente ipsam, et ideo ex

se aptus est supponere pro quocumque supposito talis naturæ, quia vere habet ipsam. Et in hoc est differentia, (notanda pro his, quæ infra dicemus de actibus notionalibus) inter Deum in concreto et Deitatem in abstracto. Nam Deus propriissime supponit pro personis, et ideo non tantum essentialis actus, ut creare, sed etiam notionales, ut generare, illi attribuantur, Deitas vero ex vi modi significandi non habet supponere pro persona, et ideo notionales actus illi tribuuntur, ut postea videbimus.

8. *Tertia assertio.* — Tertio dicendum est, ratione adjuncti, vel ratione prædicati posse suppositionem *Dei* determinari, vel ad hunc Deum tantum, vel ad personam tantum, unam, vel duas, vel aliquando etiam ad omnes divisive, aut collective. Declaro breviter singula: nam imprimis de hoc Deo, potest aliquid prædicari, quod illi soli secundum se conveniat, ut in his locutionibus: *Deus est realiter communis tribus personis, subsistit subsistentia absoluta* et similibus. Confirmatur, nam in concretis creatis terminus communis ex adjuncto determinatur aliquando ad communem suppositionem, ut in hac, *homo est species*: ergo idem erit in Deo, quatenus communifatem habet, hac servata differentia, quod in homine communitas illa est rationis, in Deo est realis. Aliæ partes assertionis locum habent, quoties aliquid notionale huic termino adjungitur, nam illud determinat suppositionem. Unde in hac, *Deus pater generat*, clarum est suppositionem esse tantum pro prima persona. Imo etiamsi determinatio non addatur in subjecto, prædicatum censetur sufficere ad restringendam suppositionem, ut in hac etiam, *Deus generat*, censetur Deus supponere pro solo Patre. In hac vero *Deus spirat*, pro Patre et Filio, de quo latius dicitur in libro sexto. In hac vero propositione *Deus est persona*, clarum est, immediatam suppositionem esse pro personis, quia hoc prædicatum convenit Deo ratione hypostasis: est autem commune omnibus singulis personis: et ideo ibi Deus pro omnibus divisive supponit.

9. *Exponitur illud soli Deo honor et gloria.* — In hac etiam propositione: *Soli Deo honor et gloria*, ait D. Thomas supra, suppositionem esse pro omnibus personis, secutus Augustinum, lib. 6, de Trinitate, cap. 8. Indicatque esse differentiam inter illam propositionem et alteram, *Deus creat*, Cajetanus autem sentit, non esse differentiam inter illas duas propositiones: *Deus creat, et soli Deo honor et gloria,*

quia in utraque Deus supponit pro natura et pro personis. Aliqui vero sentiunt discrimen aliquod oriri ex rigorosa significatione illius particulæ *soli*. Nam in illa, *Deus creat*, suppositio pro personis est divisa, seu distributiva: de singulis enim vere dicitur, quod creant. At vero in alia, suppositio pro personis videtur esse collectiva, quia in rigore solum de tota Trinitate dici potest: quod illa tantum sit digna honore et gloria. Quod mihi etiam aliquando visum est: sed re attentius considerata non placet. Quia si particula *soli* in eo rigore sumatur, ut excludat etiam concomitantia, propositio erit falsa, quia non sola Trinitas collective, sed etiam unaquæque persona sigillatim sumpta est digna honore et gloria, æque, ac tota Trinitas, si autem sumatur *soli* secundum theologicam proprietatem, ut nimirum concomitantia non excludat, si vera est locutio, etiam si *Deus* divisim pro personis et pro *Hoc Deo*, et simul pro tota Trinitate supponat, quod idem est in altera enuntiatione *Deus creat*, nulla ergo est differentia. Clarior autem est illa suppositio collectiva, in hac propositione *Deus est Trinitas*, quæ primum verificari potest de hoc Deo, ut sic, ille enim est singulæ personæ, et omnes simul. Descendendo vero ad personas, non potest verificari de singulis, sed de omnibus collective.

10. Atque ita tandem clara est etiam differentia, quam D. Thomas ibi assignat inter hos terminos, *Homo et Deus*, quia homo unum immediate significat, scilicet speciem humanam, ut sic et pro alio immediate supponit ex natura sua, et aliunde non restrictus, scilicet pro individuis, quia non datur homo subsistens nisi ratione singulorum suppositorum. Deus autem ex se immediate supponit pro suo immediato significato, scilicet, pro hoc Deo realiter et subsistente et communi tribus personis per summam identitatem cum singulis illarum, et cum omnibus simul. Unde etiam fit, ut *homo*, juxta usitatum morem loquendi non sit capax suppositionis collectivæ pro suppositis: Deus autem, non obstante determinata suppositione pro hoc Deo, habere possit collectivam suppositionem pro personis, ut satis declaratum est.

CAPUT XV.

QUO MODO INTER DIVINAS PERSONAS SIMILITUDO, ET ÆQUALITAS INTERCEDAT.

1. Tres relationes possunt in unitate fundari juxta communem Aristotelis sententiam,

5 Metaphysicæ, cap. 9, scilicet identitatis, quæ fundari dicitur in unitate substantiæ: similitudinis in unitate qualitatis: æqualitatis in unitate quantitatis. Constat autem ex hæcenus dictis inter personas divinas esse veram identitatem in substantia: unde facile concludi poterat, esse etiam similitudinem et æqualitatem secundum metaphoricam aut amplam significationem. Nam secundum proprietatem Deus non est capax talium relationum, quia in Deo non est propria quantitas, vel qualitas: sed quidquid in eo est, substantia est, maxime secundum essentiam. Tamen, quatenus nomen quantitatis extenditur ad significandam rei perfectionem, et quatenus attributa divina per modum qualitatum a nobis concipiuntur, eatenus possunt æqualitas, et similitudo divinis personis tribui. Et ideo recte adnotarunt Scotus, Durandus et alii in 1, d. 19, has relationes, quæ in creaturis solent distinguui, et in diversis formis fundari, in divinis personis esse unitas: et in eadem divina substantia suo modo fundari. Et hæc plane videbantur sufficere de his denominationibus, cum in re non distinguantur ab identitate. Tamen ad majorem declarationem pauca addenda sunt.

2. *De personarum similitudine.* — Circa similitudinem advertendum est, antiquos Patres tempore Concilii Nicæni, et durante Ariano errore evitasse voces, quæ solam similitudinem inter divinas personas significare videbantur, qualis erat illa celebris vox homojussion, id est, similis essentiæ. Et ideo Concilium Ariminum rejectum est, quod illam vocem in Symbolo posuerit, et Basilius, Epistola 28, dicit, Macedonianos non discessisse ab errore Arij: quia tantum similitudinem essentiæ inter Patrem et Filium admittebant. Quod etiam habet Epiphanius, hæres. 73, et Theodoretus, lib. 2, Historiarum, cap. 6, et est frequens in Patribus illius ætatis. Hoc tamen ideo fuit, quia hæretici abutebantur illa voce ad excludendas alias, quæ veram consubstantialitatem significant. Est enim advertendum: similitudinem, ex vi suæ significationis non requirere unitatem realem in forma, sed conformitatem. Item in rigore non postulare conformitatem in gradu perfectionis, nam duæ albedines dicuntur similes, etiamsi non sint pares, seu æque intense. Hæretici ergo, ut excluderent unitatem personarum in divina natura, et æqualitatem in perfectione, similitudinem ponebant, et negabant identitatem, et æqualitatem: quo sensu hæreticum est ponere similitudinem in divinis personis.

3. At vero in sensu catholico, dicendum est, unam personam divinam similem alteri esse. Nam de Filio ait Paulus ad Hebræos 1: *Cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus.* Item imaginem Patris etiam illum appellat: non est autem imago sine similitudine. Et Augustinus 7, de Trinitate, capite ultimo, ait, personas divinas dicendas esse similes et non dissimiles, quia hoc ad substantiam refertur. Idem D. Thomas, 1 part., quæst. 31, art. 2. Et ratio est, quia licet similitudo non semper requirat æqualitatem, tamen illam etiam non excludit, ut bene notavit Scotus, in 1, distinct. 31. Et similiter non excludit unitatem, imo illam requirit aliquo modo, et tanto erit major, quanto fuerit major unitas inter extrema distincta. Similitudo ergo quatenus perfectionem dicit et excludit imperfectionem, proprie conveniet divinis personis. Imo hæretici in eo sensu, quo loquebantur, magis ponebant personas dissimiles, quam similes: quia cum distinguerent naturas, necessarium erat, eas tantum inter se distare, quantum finitum ab infinito, creatum ab increato, quæ magis inter se dissimilia quam similia sunt.

4. Circa æqualitatem neque in re, neque in voce est de æqualitate ambiguitas, supponendo sermonem esse de quantitate perfectionis non molis. Quo circa sic de fide est, inter divinas personas, esse æqualitatem: Quam recte per negationem explicuit Athanasius, in Symbolo dicens: *In Trinitate nihil est majus, aut minus prius, aut posterius.* Et inde concludit: *totas tres personas esse sibi coæquales.* Idem habet Augustinus, 9, de Trinitate, cap. 1, dicitque, hanc æqualitatem personarum nihil aliud esse, quam unitatem essentiæ. Qui etiam videri potest, lib. 3, contra Maximinum, cap. 10, et sermone 38, de Tempore, Anselmus, in Monologio, cap. 13, dicit: *Personas esse æquales, quia unaquæque est perfecta et summa essentia.* Idem in Prosologio, cap. 3, Richardus etiam Victor, libro de Trinitate, cap. 13, dicit, hanc æqualitatem esse alterius rationis, quam in creaturis, scilicet, *quia idem esse cum eadem plenitudine perfectionis, quod est unius personæ, est alterius.* De eadem æqualitate recte sentit Origenes, lib. 1, Periarchon. cap. 2 et 3, et lib. 7, ad Romanos, et Tertullianus 4, contra Marcionem, cap. 25. Ratio itaque est manifesta ex dictis de unitate essentiæ in tribus personis. Quam indicavit Concilium Toletanum 6, in confessione fidei dicens: *Quoniam unius sunt naturæ, idem personas esse æquales, quia illa natura non recipit*